БІБЛІОТЕКА ВЧИТЕЛЯ

С.Г. Заброцька
І.Р. Дунець

УРОКИ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

1 клас

У двох частинах

Частина I

Посібник для вчителя

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

УДК 371.32
ББК 74.268.1
З-12

Рецензенти:
кандидат педагогічних наук, доцент
З.М. Онишків

вчитель вищої категорії, вчитель-методист
Н.Я. Походжай

Серію «Бібліотека вчителя» засновано 2007 року

Заброцька С.Г.
З-12 Уроки навчання грамоти. 1 клас : у 2-х ч. Ч. І : посібник для вчителя / С.Г. Заброцька, І.Р. Дунець. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2013. — 240 с. — (Бібліотека вчителя).

ISBN 978-966-10-1765-7 (серії)
ISBN 978-966-10-3492-0

У посібнику подано конспекти уроків навчання грамоти для 1 класу відповідно до «Букваря» (авт. М.Д. Захарійчук, В.О. Науменко), «Прописів. Зошитів для письма. 1 кл. Ч. 1, Ч. 2» (Тернопіль: Навчальна книга − Богдан).

Пропонується цікавий матеріал для вивчення звуків і букв, зразки бесід, таблиці, схеми, ігри, кросворди, інсценізації, робота з дитячою книгою, вправи з розвитку зв'язного мовлення, творчі завдання тощо.

Для вчителів початкових класів, студентів педагогічних навчальних закладів та батьків.

УДК 371.32
ББК 74.268.1

Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.

Навчальне видання

ЗАБРОЦЬКА Світлана Григорівна

ДУНЕЦЬ Ірина Романівна

УРОКИ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

1 клас

У двох частинах

Частина І

Посібник для вчителя

Головний редактор *Богдан Будний*
Редактор *Ірина Рибніцька*
Обкладинка *Аліни Воронкової*
Комп'ютерна верстка *Тетяни Золоєдової*
Технічний редактор *Оксана Чучук*

Підписано до друку 15.08.2013. Формат 60х84/8. Папір офсетний.
Гарнітура Таймс. Умовн. друк. арк. 27,90. Умовн. фарбо-відб. 27,90.

Видавництво «Навчальна книга − Богдан»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга − Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002
Навчальна книга − Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008
тел./факс (0352)52-06-07; 52-19-66; 52-05-48
office@bohdan-books.com
www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-1765-7 (серії)
ISBN 978-966-10-3492-0

© Навчальна книга — Богдан, 2013

ОРІЄНТОВНИЙ КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема уроку	№ с.	Дата
	Добукварний період		
1.	Вступ. Ознайомлення з «Букварем». Державний Гімн України. Вірш Г. Чубач «Рідна мова».	7	
2.	Ознайомлення із зошитом для письма (прописи №1, №2). Письмове приладдя. Правила сидіння за партою.	9	
3.	Практичне ознайомлення зі словом, реченням. Спосіб умовного позначення речень. Складання речень.	13	
4.	Правила користування письмовим приладдям. Обведення і розфарбовування малюнків.	17	
5.	Закріплення знань про речення. Ознайомлення учнів зі складовою будовою слова. Поділ слів на склади. Складання речень.	19	
6.	Основний рядок сітки зошита (верхня, нижня рядкові лінії). Написання прямих ліній у рядку в напрямку зліва-направо і згори-вниз, ламаних ліній.	23	
7.	Практичне уявлення про немовні звуки. Складання речень за малюнками і поданими графічними схемами.	25	
8.	Робочий рядок, його складові частини. Проведення похилих ліній.	27	
9.	Практичне уявлення про мовні звуки. Поняття «наголос». Наголошений склад. Голосні та приголосні звуки, позначення їх умовними знаками. Ознайомлення зі словами — назвами предметів.	29	
10.	Зображення хвилястих та петельних ліній. Напичання півовальних ліній у рядку.	31	
11.	Розвиток умінь відповідати на запитання *Хто це? Що це?* Тверді та м'які приголосні звуки. Позначення їх умовними знаками. Вправляння у звуковому аналізі мовлених слів.	35	
12.	Зображення прямих паличок із заокругленням знизу і зверху.	37	
13.	Ознайомлення зі словами — ознаками предметів. Звуко-буквений аналіз слів. Складання речень. Робота з дитячою книжкою.	39	
14.	Сітка зошита. Ознайомлення з основним рядком у новому розлініюванні. Написання коротких і довгих вертикальних ліній.	41	
15.	Ознайомлення з словами — діями предметів. Звуко-буквений аналіз слів. Складання речень.	43	
16.	Написання прямих похилих ліній із заокругленням унизу. Складання речень за малюнком і графічними схемами.	45	
17.	Складання речень за поданими графічними схемами. Бесіда на тему «Лісова школа».	49	
18.	Написання півовалів та овалів. Складання речень за малюнком і графічними схемами.	51	
19.	Розвиток уміння відповідати на запитання *хто? який? що робить?* Звуковий аналіз слів. Складання речень. Бесіда на тему «Мої книжки».	55	
20.	Підготовчі вправи до написання букв. Написання коротких паличок із заокругленнями зверху і знизу. Розмальовування малюнків.	57	
21.	Звуковий аналіз слів. Складання речень за поданою графічною схемою.	59	
22.	Підготовчі вправи до написання букв. Зображення петлеподібних елементів у напрямку «вгору-вниз» (і-раз). Побудова звукових моделей слів.	61	
23.	Складання речень. Звуковий аналіз слів. Бесіда на тему «Моя країна — Україна».	63	
24.	Підготовчі вправи до написання букв. Зображення петлеподібних елементів у напрямку «вниз — вгору» (раз-і).	67	
25.	Узагальнення знань учнів. Звуковий аналіз слів. Складання речень і графічних моделей речень.	69	
26.	Підготовчі вправи до написання букв. Безвідривне поєднання елементів. Побудова звукових моделей слів. Складання речень за малюнком і графічними схемами.	71	
27.	Узагальнення знань учнів. Звуковий аналіз слів. Складання речень. Робота з дитячою книжкою.	75	
28.	Підсумковий урок добукварного періоду. Перевірна робота.	77	

№ з/п	Тема уроку	№ с.	Дата
	Букварний період		
29.	Звук [а], позначення його буквами «А», «а». Звуковий аналіз слова.	79	
30.	Написання рядкової букви «а». Звуковий аналіз слів.	83	
31.	Закріплення знань про звукове значення букви «а». Звуковий аналіз слів. Закріплення вміння відповідати на питання *який? яка? яке? які?*	87	
32.	Написання великої букви «А». Написання буквосполучення «Аа».	89	
33.	Звук [у], позначення його буквами «У», «у». Звуковий аналіз слів. Складання речень за графічною схемою.	91	
34.	Написання малої букви «у». Написання буквосполучень.	95	
35.	Закріплення звукового значення букви «у». Розподіл предметів за семантичними групами «хто? — що?». Складання речень за графічними схемами і малюнками.	97	
36.	Написання великої букви «У», поєднання її з вивченими буквами. Підготовчі графічні вправи.	99	
37.	Звук [о], позначення його буквами «О», «о». Звуковий аналіз слів. Розділові знаки в кінці речення. Словниково-логічні вправи.	101	
38.	Написання малої букви «о». Поєднання її з вивченими буквами. Виділення вивчених букв у словах.	105	
39.	Закріплення знань про звукове значення букви «о». Складання діалогу за малюнками. Звуковий аналіз слів.	107	
40.	Написання великої букви «О». Поєднання її з іншими буквами. Диктант вивчених букв.	109	
41.	Звук [и]. Позначення його буквою «и». Звуковий аналіз слів. Складання речень за малюнками і графічними схемами. Робота з дитячою книгою.	113	
42.	Написання малої букви «и». Безвідривне з'єднання букв.	115	
43.	Закріплення знань про звукове значення букви «и». Звуковий аналіз слів. Складання речень за малюнками та графічними схемами.	117	
44.	Написання великої букви «И». Звуковий аналіз слів. Диктант вивчених букв.	119	
45.	Звук [м], позначення його буквами «М», «м» (ем). Читання складів із вивченими буквами. Звуковий аналіз слів. Словниково-логічні вправи.	121	
46.	Написання рядкової букви «м» (ем). Написання прямих і обернених складів із буквою «м», слова «мама».	123	
47.	Закріплення знань про звукове значення букви «м» (ем). Звуковий аналіз слів. Складання речень за малюнками і графічними схемами. Прислів'я.	127	
48.	Написання великої букви «М» (ем), складів та слів із нею.	129	
49.	Звук [і], позначення його буквами «І», «і». Читання складів, слів. Звуковий аналіз слів.	131	
50.	Написання рядкової букви «і», складів із нею.	135	
51.	Закріплення знань про звукове значення букви «і». Буква «і» в ролі окремого слова. Велика буква на початку речень. Складання речень за малюнками і графічними схемами.	137	
52.	Написання великої букви «І», поєднання її з вивченими буквами. Написання слів і речень.	139	
53.	Звуки [н], [н′], позначення їх буквами «Н», «н» (ен). Написання імен з великої букви. Читання складів, слів. Читання і доповнення речень.	141	
54.	Написання малої букви «н», буквосполучень, складів із нею. Списування буквосполучень, поданих друкованим шрифтом.	145	
55.	Закріплення знань про звукове значення букви «н» (ен). Читання складів, слів. Складання речень за малюнками і графічними схемами. Робота з дитячою книжкою.	149	
56.	Написання великої букви «Н». Підготовчі графічні вправи. Написання складів, слів і речень. Диктант складів.	151	
57.	Звук [в], позначення його буквами «В», «в» (ве). Читання складів, слів. Звуковий аналіз слів.	155	
58-60.	Написання малої букви «в» (ве). Написання буквосполучення «вв». Написання складів та слів із буквою «в». Звуко-буквений аналіз слів.	159	

УРОК 45

Дата _____
Клас _____

Тема. Звук [м], позначення його буквами «М», «м» (ем). Читання складів із вивченими буквами. Звуковий аналіз слів. Словниково-логічні вправи.

Мета. Вивчити букву «м» (ем), формувати читацькі вміння; розвивати мовлення, мислення учнів; поповнити словниковий запас першокласників.

Обладнання. Малюнки котика, мушлі, морозива, мальв, майорів; картки з буквами «м, а, о, у, и»; таблиці складів з буквою «м»; алфавіт.

Додатковий матеріал до уроку

Зміст уроку.

I. Повторення вивченого матеріалу.

1. Фронтальне опитування.

— Яку букву вивчали на попередньому уроці?

— Який звук вона позначає? Підберіть слова з цим звуком, визначте його позицію у слові.

2. Розвиток артикуляційного апарату.

Вправа «Горішки».

Я горішки розгризаю,
зуби міцно я стискаю.
Як розгриз — то відпускаю
і тепер відпочиваю.
В нас горішків ще багато,
довго гризти їх малятам.

Вправа «Хоботок».

Я наслідую слона:
губи хоботом тягну.
а тепер їх відпускаю
і на місце повертаю.
Потягну — і розслабляю,
потягну — і розслабляю.

Вправа «Льодова гірка».

Раптом спинка язика стала гіркою льодка.
Розтопитись їй звелю, я напруги не люблю.
Став на місце наш язик, бо до льоду він не звик.

II. Вивчення нового матеріалу.

1. Читання вчителем тексту (Буквар с. 54).

— Послухайте текст і скажіть, про яку тваринку йдеться.

2. Виділення звука [м].

— Про яку тваринку я вам прочитала?

— Як котик промовляє до господині?

— Промовмо це слово протяжно. Який звук чуємо в кінці слова?

3. Артикуляція звука [м].

— Вимовте цей звук протяжно. *(Губи міцно стиснуті. Повітря частково проходить через ніс, а також розриває перепону, створену губами.)*

— Який цей звук за звучанням? Чому?

4. Добір слів зі звуком [м], визначення його місця у словах.

5. Ознайомлення з буквою.

— Звук [м] на письмі позначається буквою «м» (ем). Повторіть назву. *(Вчитель показує картку з літерами.)* Учні зіставляють їх за розміром та формою.

Дві сестрички невеличкі
одягли нові спіднички,
узялись міцніш за руки —
і гулять мерщій на луки.
Біжимо — не доженем,
не сестричок — букву «М».

В. Гринько

— На що схожа літера «М» (ем)?

6. Друкування літери в зошитах.

7. Робота з Букварем (с. 54—55).

— Розгляньте малюнок.
— Кого ви бачите на ньому?
— Якого кольору котик? Який у нього носик? А вушка? Хвостик?
— Як котик подякує господині за обід?
— Повторіть слово «мур». Вимовте звуки. Зробіть звукову схему слова.

8. Підготовка до читання.

— Діти, наш котик хоч і пообідав, але дуже засмучений. Завжди після смачного обіду котик зручно вмощувався на своєму килимку, який лежить під будиночком, де мешкають букви, що позначають голосні звуки. Раніше, коли він після обіду лягав спати, вони співали йому колискові. Але сьогодні звуки не співають і котику ніяк не вдається заснути.

Звуки, кажуть, що давно до них не приходили гості. То давайте, відправимо до них букву, яку ми сьогодні вивчили. Голосні зраділи гості і пішли її зустрічати. Першою назустріч вийшла буква «А». «М» заспівала їй свою пісеньку «м-м-м». Буква «А» свою «а-а-а». Вони взялися за ручки і заспівали весело котику «МА». *(Аналогічно діти утворюють склади «мо, му, ми».)*

Поки літери співали, наш котик заснув.

Фізкультхвилинка.

Ми сьогодні працювали,
притомились, посідали.
Раз, два, раз, два, раз —
присідаємо гаразд!
Ми всі вправи закінчили,
хай і руки відпочинуть!
Руки вгору, підтягніться — раз, два, раз, два.
Щонайнижче нахиліться — раз, два, раз, два.

9. Читання складів і слів у Букварі (с. 54).

10. Робота з «віночком» слів (с. 55).

(Мак, метелик, мушля, майори, мальви, мухомори.)

11. Словникова робота.

Мушля — те саме, що й черепашка.

Мальви — трав'яниста рослина з довгим стеблом і яскравими квітами.

Майори — яскраві різнокольорові квіти.

12. Звуковий аналіз слів — назв предметів, намальованих у «віночку».

13. Робота з сюжетним малюнком (с. 54).

— Кого ви бачите на малюнку?
— Дайте імена дітям, щоб вони починалися звуком [м].
— Що діти тримають у руках? Кого вони пригощають?
— Складіть речення за малюнком.

14. Читання вчителем вірша А. Камінчука «Морозиво».

Фізкультхвилинка. Зарядка для очей.

15. Бесіда за змістом прочитаного.

— Що їдять діти?
— Які види морозива їли діти?
— Кого ще пригостили морозивом?
— Який вид морозива дістався котику? Собачці?

16. Складання слів з букв слова МОРОЗИВО. *(Мороз, Мир, Мив, Рим, Вир.)*

17. Робота в групах.

1 група.

— Полічіть, скільки разів у вірші зустрічається буква «м».
— Впіймайте звук [м] у словах вірша.

2 група.

— Прочитайте колонки слів.
— Прочитайте голосно вірш.

18. Читання вірша за вчителем, учнями.

III. Підсумок уроку.

— Яку букву ми вивчили сьогодні? Який звук вона позначає?
— Вивчення скоромовки.

В мисці масло й макарони,
з'їсть їх Марк, як охолоне.

УРОК 90

Дата _____
Клас _____

Тема. Написання великої букви «Е». Написання складів, слів та речень.

Мета. Вчити учнів писати велику літеру «Е», поєднувати її з іншими буквами; закріплювати навички написання великих букв; вдосконалювати навички звуко-буквеного аналізу слів; розвивати зв'язне мовлення; виховувати охайність при письмі.

Обладнання. Демонстраційні картки з друкованими і рукописними буквами.

Додатковий матеріал до уроку

Зміст уроку

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

1. Гра «Де «живе» [е]?

— Послухайте вірш. «Впіймайте» (плесніть у долоні) слово зі звуком [е], скажіть, у якій частині слова «живе» цей звук.

Едельвейс росте на скелях,
навіть вище від смерек.
Кличе смілого Говерла,
бо аж ген — зелений верх!
Наш ведмедик не боїться,
вже й наснився перший крок,
лише стежечка бариться,
що веде аж на вершок.

С. Жупанин

2. Гра «З якого слова випав склад?» (робота в зошиті, с. 46).

3. Списування складів з буквою «е».

— Спишіть склади, які ви з'єднували зі словами.

4. Співставлення звукових моделей і слів.

На дошці записані звукові моделі слів:

[— • | — •] (*Перо*) [— • | — • | — •] (*Лелека, карета*) [— • | — • | — • —] (*Метелик*)

— Яким словам із попереднього завдання відповідають ці схеми?

— Запишіть ці слова у зошити.

III. Вивчення нового матеріалу.

1. Демонстрування картки з великою писаною літерою «Е», порівняння її з малою.

2. Аналіз графічної будови літери «Е».

— З яких елементів складається велика буква «Е»? *(З півовалів: верхнього меншого і нижнього більшого.)*

— Велика буква «Е» складається з двох лівих півовалів. Під міжрядковою лінією описуємо верхній лівий півовал, який закінчуємо над верхньою рядковою лінією, не заокруглюючи вгору. Не відриваючи руки, рухом уліво і вниз описуємо більший нижній півовал, який торкається нижньої рядкової лінії. Пишемо під лічбу і-раз-і, і-два-і.

3. Робота в зошиті (с. 46).

а) «Написання» букви у повітрі, на дошці.

б) Обведення зразків букви.

в) Самостійне написання букви «Е».

г) Написання з'єднань «Ее», «Ер».

Фізкультхвилинка.

Їду швидко я вперед,
мчить мене велосипед.
(Руки зігнути в ліктях, ніби тримають кермо велосипеда.)
Натискаю на педалі,
їду далі, далі, далі!
(Побігти до дошки і повернутися назад.)

IV. Продовження роботи в зошиті.

1. Написання складів, слів.

З кожним словом учні складають речення.

2. Списування рукописного речення.

3. Робота з деформованим реченням.

— Скільки слів у реченні? Яке слово напишете першим?

— Прочитайте речення, переставивши слова у правильному порядку.

— Запишіть речення рукописними літерами.

4. Фізкультпауза (вправи для очей, пальців рук).

V. Закріплення вивченого матеріалу (робота в зошиті, с. 47).

1. Написання вивчених великих літер (1-й рядок).

2. Гра «Мікрофон».

Учні добирають слова, які починаються із написаних букв, пояснюють правила вживання великої букви.

3. Написання слів, поданих друкованим шрифтом.

Учні читають утворені слова, самостійно записують їх у прописи.

4. Списування друкованих речень (самостійна робота учнів).

5. Гра «Юні детективи» (робота в парі).

— На сторінці пропису пропали букви у словах і слова у кросворді. Працюючи разом із сусідом по парті дружньою командою, вам вдасться повернути усе на місце.

а) Вставити букви у слова (7-й рядок).

б) Розгадування малюнкового кросворда.

Відповіді до кросворда: літак, колесо, лимон, лев, сорока, рука.

6. Написання слова «орел» після попереднього звукового аналізу.

VI. Підсумок уроку.

— Яку букву вчилися писати?

— З яких елементів вона складається?

— Коли вживається велика буква?

— Які слова починаються з великої літери «Е»? *(Емма, Еля, Евеліна, Едуард, Ельвіра, Еммануїл, Еріка, Естонія, Еверест.)*